

TIDSKRIFT FÖR POLITISK FILOSOFI
NR 3 2010 | ÅRGÅNG 14

Bokförlaget THALES

Martin Peterson

HUR BÖR ÖPPNA demokratiska samhällen förhålla sig till rasistiska partiers intåg i de nationella parlamenten? Inte sedan nazisternas dagar har Europas parlament befolkats av så många och så inflytelserika högerextrema partier. Mest allvarlig är situationen i Nederländerna. I skrivande stund är Geert Wilders och hans öppet rasistiska *Partij Voor de Vrijheid* stödparti åt den sittande regeringskoalitionen. Wilders parti bidrar med en tredjedel av mandaten i majoritetsblocket. Samtidigt står samme Wilders inför rätta för hatbrott och hets mot folkgrupp. Under normala omständigheter skulle en politiker som åtalas för dessa brott tvingas avgå, men tack vare de nationalistiska vindar som sveper genom Europa har stödet för honom och hans parti bara ökat. I Danmark, Belgien, Frankrike och Italien finns liknande partier representerade i parlamentet och sedan valet 2010 även i Sverige.

Sverigedemokraterna här hemma i Sverige är ännu inte lika extrema och inte heller lika framgångsrika som kollegorna ute i Europa, men deras framtid ser ljus ut. Vår tids kanske viktigaste politiska fråga är därför: Vad kan och bör vi göra för att minska de främlingsfientliga partiernas inflytande i valda församlingar?

Som god demokrat finns det ingen anledning att låta extrempartier som stöds av en relativt liten minoritet sätta agendan för den politiska utvecklingen. Jag har därför i en rad debattartiklar under det gångna året, bl. a. i SvD, DN, Expressen, Östgöta Correspondenten, Norrbottenskuriren, Blekinge Läns Tidning och Västervikstidningen, argumenterat för en enkel men kontroversiell strategi. Grundtanken i mitt förslag kan sammanfattas så här: För varje rasistiskt parti som väljs in i ett nationellt, regionalt, eller lokalt parlament bör de icke-rasistiska partierna bilda ett antiparti! Ett antiparti är en grupp parlamentsledamöter som alltid röstar tvärtemot ett parti man ogillar, oavsett vad medlemmarna i antipartiet har för uppfattning i sakfrågan.

Såvitt bekant har idén om ett antiparti ännu aldrig prövats i

praktiken, men i och med att Sverigedemokraterna valdes in i Riksdagen i valet 2010 har vi ett utmärkt tillfälle att testa förslaget i skarpt läge. Eftersom Sverigedemokraterna fick 20 mandat bör övriga partier tillsammans alltså avsätta lika många mandat i proportion till sin storlek och låta dessa ledamöter rösta tvärtemot Sverigedemokraterna i alla frågor, oavsett vad de egna partierna har för inställning i sakfrågan. Då kommer de återstående $349 - 2 \times 20 = 309$ ledamöterna att avgöra alla omröstningar. De bildar ett parlament i parlamentet, med bevarade proportioner mellan blocken, i vilket Sverigedemokraternas mandat aldrig påverkar besluten. Om man vill kan man tänka på de 20 medlemmarna i antipartiet som en informell antirasistisk allians som effektivt neutraliserar Sverigedemokraternas mandat.

Syftet med denna artikel är inte att argumentera ytterligare för idén om ett antiparti. Istället vill jag bemöta en invändning som jag ofta stött på när jag fört fram förslaget, nämligen att det vore odemokratiskt att bekämpa ett extremparti genom att bilda ett antiparti. Min tes är att antipartier inte är odemokratiska.

Denna artikel består av tre delar. I den första diskuterar jag vilka parlamentariska förutsättningar som måste vara uppfyllda för att ett antiparti ska kunna vara framgångsrikt, samt bemöter ett antal invändningar av praktisk natur. I den andra delen, som är artikelns mest centrala, diskuterar jag huruvida antipartier är odemokratiska. Svaret beror naturligtvis på hur man definierar demokrati, men jag visar att för två rimliga definitioner av demokrati finns det inga demokratiska skäl att motsätta sig antipartier. I den tredje och avslutande delen argumenterar jag för att Sverigedemokraterna är ett rasistiskt parti och inte bara ett främlingsfientligt dito och att det därför är vår plikt att neutralisera deras inflytande genom att bilda ett antiparti.

1 När kan ett antiparti vara framgångsrikt?

VARJE GRUPPERING SOM besitter minst hälften av mandaten i en vald församling kan bilda ett antiparti och på så sätt neutralisera ett annat partis mandat. Om ett parlament har låt oss säga 99 ledamö-

ter, varav ett parti har 50 och ett annat 49, kan man tänka på de 49 första ledamöterna i det större partiet som ett antiparti som neutraliserar hela det mindre partiet, varefter den enda kvarvarande ledamoten i det större partiet ensam avgör alla omröstningar.

Det som gör idén om ett antiparti intressant är att förslaget kan användas för att lösa en speciell klass av knepiga parlamentariska situationer, nämligen situationer när det i parlamentet finns ett måttligt stort extremparti som inget annat parti vill samarbeta med (t. ex. Sverigedemokraterna), samt två block med sinsemellan olika åsikter, varav inget block har egen majoritet. Många politiker och bedömare tycks tro att i en sådan situation *måste* en regering söka sakpolitiska uppgörelser antingen över blockgränsen eller med extrempartiet för att nå majoritet. Det är emellertid fel. Det krävs ingen blocköverskridande uppgörelse för att hålla extrempartiet borta från makten. Allt som krävs för att neutralisera extrempartiets inflytande är strategisk röstning av det slag som redan skisserats: Om bägge blocken anser sig ha något att vinna på att hålla extrempartiet utanför de sakpolitiska uppgörelserna kan de först neutralisera detta partis röster för att sedan, med bevarade proportioner mellan de deltagande partierna, låta de kvarvarande ledamöterna avgöra sakfrågan.

Många av de invändningar jag stött på mot förslaget om att bilda ett antiparti är lätta att bemöta. Låt mig diskutera de mest intressanta invändningarna i tur och ordning.

Invändning A: Ett antiparti är kontraproduktivt, det leder bara till att extrempartiet får ökat stöd i nästa val.

Denna invändning bygger på premissen att vi inte bör bemöta extrempartier på ett sätt som mest troligt ökar deras röster i nästa val. Låt oss anta att den empiriska delen i argumentet stämmer – om ett antiparti bildades skulle extrempartiet verkligen få fler röster i nästa val. Men är det så farligt? Erfarenheter från Belgien visar att när man där för tjugo år sedan valde att sätta Vlaams Blok (numera Vlaams Belang) i »karantän», genom att inte diskutera eller förhandla med dem, fick partiet visserligen fler röster i de komman-

de valen. Men eftersom de icke-rasistiska partierna höll fast vid beslutet att låta Vlaams Blok kvarstå i karantän fick detta i praktiken ingen betydelse. Eftersom partiet förblev ett minoritetsparti med åsikter långt från majoritetens hade man aldrig något inflytande över den förda politiken. Efter ett antal år tröttnade dessutom väljarna på att rösta på dem, troligen därför att man visste att en röst på Vlaams Blok i praktiken var en bortkastad röst. I senaste parlamentsvalen i Belgien (sommaren 2010) gick partiet kraftigt tillbaka.

Slutsatsen är därför att även om det kanske är sant att bildandet av ett antiparti på kort sikt skulle gynna det parti man riktar sig mot, brister argumentet i relevans. Så länge partiet förblir ett minoritetsparti spelar det ingen roll om det får fler röster, och i det långa loppet kan man dessutom förvänta sig att väljarna tröttnar på att rösta på ett parti som i praktiken inte har någon chans att påverka den förda politiken.

Invärdning B: Oppositionen har inget att vinna på att delta i antipartiet.

Om ett extremparti neutraliseras med ett antiparti betyder det i praktiken att den sittande regeringen kan agera som en majoritetsregering, trots att den egentligen är en minoritetsregering. När extrempartiet väl har neutraliserats har ju alltid regeringssidan fler mandat kvar än oppositionen. Att detta är tilltalande för regeringssidan torde vara uppenbart, men vad har egentligen oppositionen att vinna på att medverka? Varför skulle oppositionen vara beredd att ge upp inflytande för att hjälpa regeringen neutralisera ett extremparti?

Jag tror att det kan finnas flera goda skäl för detta. Medverkande i ett antiparti bidrar till att på lång sikt vinna de stora väljargruppernas förtroende. Genom att ställa upp för något som är viktigare än de dagspolitiska trätorna kan oppositionspartierna på sikt få stor respekt och på så sätt öka sina chanser att vinna nästa val. Även om man kanske kan uppnå mer i det kortsiktiga perspektivet genom att motarbeta regeringen och tvinga dem till blocköverskridande uppgörelser är dessa vinster trots allt kortsiktiga och relativt små. Vi

minns alla Bengt Westerbergs uttåg ur TV-soffan på valnatten 1991 i protest mot Ny Demokrati. Troligen betydde det på lång sikt mer för honom och hans parti i termer av ökad respekt och förtroende än vad man rimligen hade kunnat uppnå efter regelrätta förhandlingar med Ny Demokrati.

En annan viktig poäng är att oppositionen genom att samarbeta med regeringen i ett antiparti på intet sätt förlorar sin roll som opposition. Självklart ska oppositionsledare fortsätta att kritisera regeringen och lägga egna motförslag. Oppositionen spelar en mycket viktig roll i en demokrati, och den rollen går på intet sätt förlorad genom att man medverkar i ett antiparti.

Invändning C: Antipartiet kollapsar om extrempartiet hemlighåller hur de avser rösta.

Den tredje invändningen är av mer praktisk natur. Antag att extrempartiet som vi vill neutralisera hemlighåller hur de avser att rösta, eller plågas av svåra interna splittringar och därför tenderar att rösta slumpmässigt. Hur kan antipartiet hantera detta?

Om man tänker efter en stund inser man att det finns flera lösningar. Låt mig nämna två. För det första, syftet med antipartiet är ju att extrempartiets mandat aldrig ska påverka utfallet av några omröstningar. För att hantera fallet med ett icke-transparent eller oberäkneligt extremparti kan antipartiet därför bete sig *som om* man visste att ytterlighetspartiet skulle rösta mot regeringen. Det innebär alltså att i de fall man inte vet hur extrempartiet kommer att rösta, röstar antipartiet med regeringen.

En annan metod, som man kan tillgripa om man ogillar tanken att oppositionsledamöter ibland röstar med regeringen för att neutralisera extrempartier, är att göra antipartiet större och låta tillräckligt många av dess ledamöter (de som deltar från oppositionen) lägga ner sina röster. Då kan vi i praktiken uppnå en stabil situation där (i) endast regeringssidan röstar för regeringens förslag, men (ii) oppositionen neutraliserar ytterlighetspartiet genom att lägga ned ett tillräckligt antal mandat. Budskap man sänder ut är att man visserligen inte vill stödja regerings politik aktivt, men att man är be-

redd att till viss del göra det passivt, i den utsträckning som behövs för att säkerställa att ytterlighetspartiet inte får något inflytande. Regeringens politik är kanske inte den bästa, men den är åtminstone politiskt rumsren, och i praktiken har man ändå ingen reell möjlighet att påverka viktiga sakfrågor annat än marginellt.

2 Antipartier och demokrati

VI ÄR NU framme vid själva kärnfrågan. Är antipartier odemokratiska? Som bekant finns det en lång rad vitt skilda uppfattningar om demokrati. Troligen finns det åtminstone någon möjlig innebörd av »demokrati» som står i strid med idén om ett antiparti. Likväl är min tes att givet att vi accepterar *rimliga* idéer om demokrati finns det ingen anledning att motsätta sig antipartier. Detta påstående grundar sig på två av varandra oberoende argument.

Argument D: De demokratiska spelreglerna påverkas inte.

Det är viktigt att påpeka att mitt antipartiförslag inte innebär att några lagar eller regler som styr arbetet i de valda församlingarna bör ändras. Alla vallagar och valföreskrifter bör förbli vid vad de är. Givet att vårt parlaments arbete i dagsläget är demokratiskt och att ett antiparti kan bildas och verka utan att några lagar eller regler ändras, torde därför saken vara avgjord. Den som menar att antipartier är odemokratiska måste gå med på den till synes svårsmälta tanken att nästan alla parlament och valda församlingar runtom i världen i dagsläget tillåter odemokratiska röstningsförfaranden. Så kan det väl ändå inte vara! Kärnan i argumentet är att mitt förslag inte på något sätt berör de demokratiska spelreglerna, utan bara är att betrakta som en ny tillämpning av dessa.

Självfallet ska extrempartiernas representanter i god demokratisk ordning få framföra sina främlingsfientliga åsikter och argumentera för dessa från parlamentets talarstol. Valen kommer även fortsättningsvis att vara allmänna och fria. Alla väljare får göra sin röst hörd och välja de representanter som de anser bäst företräder sina intressen. Främlingsfientliga människor får välja främlingsfientliga parlamentsledamöter. Men demokrati handlar, enligt en mycket rimlig

definition, om att majoriteten bestämmer. Eftersom en stor majoritet per definition inte stödjer extrempartiet (ty annars vore det inte ett extremparti) är det således inte odemokratiskt att denna stora majoritet använder en del av sina röster för att neutralisera den lilla andel av befolkningen som sympatiserar med extrempartiet. Så länge vi håller allmänna och fria val och alla får komma till tals och tycka och säga vad de vill, lever demokratin. Men det följer inte att en liten minoritet också bör få vara med och påverka besluten.

Argument E: Innehållet i antipartiets beslut är inte odemokratiskt.

Det första argumentet, att bildandet av ett antiparti inte påverkar de demokratiska spelreglerna, refererar inte till innehållet i extrempartiets politik eller till innehållet i något beslut alls. Argumentet tar fasta på demokratins former, inte dess innehåll. Mot detta kunde någon invända att huruvida ett beslut ska räknas som demokratiskt delvis beror på innehållet. Tänk exempelvis på nazisternas behandling av judarna. Oavsett om majoriteten av tyskarna röstade på nazisterna och i själ och hjärta sympatiserade med deras antisemitiska idéer, kan man invända att majoritetens handlande ändå stred mot grundläggande mänskliga rättigheter och därför var odemokratiskt. Demokrati innebär, enligt denna uppfattning, inte att majoriteten får besluta vad den vill. Vissa grundläggande villkor vad beträffar innehållet i besluten måste alltid vara uppfyllda.

Såvitt jag kan se står denna innehållsbaserade idé om demokrati på intet sätt i konflikt med mitt antipartiförslag, åtminstone så länge vi begränsar oss till exemplet Sverige och Sverigedemokraterna. Min enkla poäng är att innehållet i antipartiets politik inte skulle vara av sådan art att det finns skäl att känna oro. Antipartiet består av representanter för minst två, och kanske alla andra, riksdagspartier utom Sverigedemokraterna. Möjligen kunde kanske Vänsterpartiet anklagas för en märklig syn på mänskliga rättigheter, bl. a. vad avser Kuba. Men sett till helheten är det inga stora problem med innehållet i antipartiets ståndpunkter. Tvärtom är det extrempartiet, d.v.s. Sverigedemokraterna, som med fog kan anklagas för att vara ett odemokratiskt parti, i betydelsen att de åsi-

dosätter mänskliga rättigheter. Sverigedemokraterna förespråkar nämligen ren och skär rasism. Detta påstående avser jag vika hela nästa avsnitt åt att belägga med citat.

3 Är Sverigedemokraterna ett rasistiskt parti?¹

I DET FÖREGÅENDE avsnittet hävdade jag att Sverigedemokraterna är ett rasistiskt parti. Enligt en viss idé om demokrati kan rasistiska partier inte vara demokratiska, eftersom vad som bör räknas som demokrati beror på en ståndpunkts innehåll. Jag påstår inte att denna innehållsbaserade idé om demokrati är den enda rimliga, men den förekommer, så den bör tas på allvar. Min poäng i detta avseende är att givet att ett antiparti kunde neutralisera Sverigedemokraterna vore det därför en välgärning för demokratin att bilda ett antiparti, just med tanke på Sverigedemokraternas rasistiska ståndpunkter.

Den mest kritiska premissen i argument ovan är troligen påståendet att Sverigedemokraternas åsikter faktiskt är rasistiska. Är detta verkligen sant? Är Sverigedemokraterna inte bara »främlingsfientliga» eller »invandringskritiska»?

I Sverigedemokraternas program står: »Sverige är svenskarnas land», »Alla människor är inte likadana» och »Låt alla folk vara herrar i eget hus». Är detta tillräckligt för att kalla partiets ideologi rasistisk? Ja, vi måste våga se Sverigedemokraternas ideologi för vad den är och börja kalla saker vid deras rätta namn. Alla som bemödar sig att läsa vad Sverigedemokraterna faktiskt skriver inser att vi har att göra med ett rasistiskt parti, inte bara ett »främlingsfientligt» eller »invandringskritiskt» dito.

Självfallet finns det många enskilda medlemmar och sympatisörer till Sverigedemokraterna som inte är rasister. Detta är inte konstigare än att många medlemmar i Svenska Kyrkan inte tror på Gud. Omvänt kan man inte heller beslå Sverigedemokraterna med att vara rasistiskt bara för att enskilda företrädare ovedersägligen gjort rasistiska uttalanden. Bara för att enskilda präster i Svenska Kyrkan är kvinnoprästmotståndare följer det inte att Svenska Kyrkan som organisation betraktad är kvinnofientlig.

Anledningen till att Sverigedemokraternas ideologi bör kallas rasistisk är alltså inte vad enskilda företrädare har sagt och gjort eller skulle säga om de tillfrågades. Det räcker inte heller att hänvisa till Jimmie Åkessons famösa artikel i Aftonbladet (2009-10-19) där han skriver att muslimer är »vårt största utländska hot sedan andra världskriget». Även om partiledarens skrivna ord väger tungt krävs mer. Den avgörande faktorn är vad som står att läsa i de idédokument som partiet antagit på sin kongress.

Så exakt vad står det egentligen i Sverigedemokraternas viktigaste idédokument, deras principprogram? Grundtanken är en dimmig föreställning om att vissa »folk» har rättigheter inom vissa geografiska områden som andra »folk» inte har. Sverigedemokraterna menar att varje »folk» hör hemma i ett visst område och att svenskar råkar vara det »folk» som hör hemma i Sverige. Ur detta följer det, menar Sverigedemokraterna, att »Sverige är den enda plats på jorden där vi har en absolut rätt att verka och kan utveckla vår egen särart och identitet.» Personer som för tillfället bor i Sverige men tillhör andra »folk» bör stimuleras att återvända till sina hemländer.

Så här långt är Sverigedemokraternas tankegods inte helt väsensskilt från nazismens, även om förpackningen givetvis är mjukare. En grundläggande tanke hos nazisterna var föreställningen om att vissa »folk» har särskilda rättigheter till vissa geografiska områden. För att garantera det tyska folkets rättigheter menade nazisterna att det var nödvändigt att se till att personer som inte passade in på olika sätt eliminerades ur befolkningen.

Jämförelsen med nazismen ska emellertid inte dras för långt. Nazisterna menade att vissa folk, särskilt judarna, var lägre stående i en absolut mening. Oavsett i vilket geografiskt område de placerades skulle de alltid vara av obetydligt värde jämfört med det ariska folket (och därför var det naturligt för nazisterna att mörda sex miljoner judar). Sverigedemokraternas uppfattning i denna fråga är annorlunda. Man förespråkar ett slags *områdesrelativ rasism*, som i korthet går ut på att alla folk är lika mycket värda sett ur evighetens synvinkel, men att svenskar är mer värda (i betydelsen att de har

särskilda rättigheter) i Sverige, samtidigt som t.ex. irakier är mer värda (i betydelsen att de har särskilda rättigheter) i Irak. Grunden i Sverigedemokraternas rasistiska ideologi kan sammanfattas i följande princip:

Områdesrelativ rasism: En person som sedan länge är lagligt bosatt i ett visst geografiskt område har olika rättigheter och skyldigheter beroende på om han eller hon är medlem i det »folk» som dominerar området.

Individer som tillhör »folket» har fler rättigheter och färre skyldigheter än sedan länge lagligt bosatta individer som inte tillhör »folket». Det är i ljuset av denna tanke man ska förstå Sverigedemokraternas idéer såsom: »Låt alla folk vara herrar i eget hus» och »Sverige är svenskarnas land».

Utifrån sin områdesrelativa rasism kräver Sverigedemokraterna i sitt invandringspolitiska program att »[i]nga religiösa byggnader, med en för svensk byggnadstradition, främmande arkitektur, skall få byggas.» Bekymrat konstaterar man också att »[m]assinvandringen, tillsammans med den höga nativiteten hos vissa invandrargrupper och frånvaron av en assimileringpolitik, innebär att svenskarna inom några decennier riskerar att bli en minoritet i det egna landet.» Skyldigheten att åtgärda detta problem ligger på invandrarna. Eftersom de inte tillhör »folket» här i Sverige har de ingen rättighet att leva sitt liv lagligt som de vill här. Det får däremot vi svenskar, d.v.s. »folket», göra. Invandrarna har vidare en skyldighet att försöka bli en del av »folket» genom att bete sig så att de »av sig själv[a] och [...] av andra uppfattas som svensk[a]».

Det som gör Sverigedemokraternas ideologi rasistisk är alltså att olika individer, som lagligt bor i ett och samma område, tillskrivs olika rättigheter och skyldigheter beroende på vilket »folk» de tillhör. Andra rasistiska ideologier, t.ex. nazismen i Tyskland och apartheidsystemet i Sydafrika, utvecklade mer extrema varianter av samma idé.

Min tolkning är att Sverigedemokraterna uppfunnit två olika sorters människovärde, ett absolut och ett områdesrelativt. I en

absolut mening – *sub specie aeternis* – menar Sverigedemokraterna att alla människor har lika värde. Problemet är att detta absoluta människovärde sällan eller aldrig har några praktiska konsekvenser. Om Jimmie Åkesson och en irakisk invandrare skulle mötas på en rymdfärd i en annan galax skulle de vara lika mycket värda i en absolut mening. Det är detta man menar när man explicit skriver att man tar avstånd från rasism och påpekar att ingen »har rätt att förtrycka eller på annat sätt kränka en annan människas grundläggande rättigheter» och att man inte anser att »vi svenskar är bättre än andra».

Problemet är att när Jimmie Åkesson och den irakiska invandraren möts i Sverige är det i praktiken det områdesrelativa människovärdet som tar över. Alla de skyldigheter, som Sverigedemokraterna anser att den lagligt i Sverige bosatta irakiska invandraren har att till fullo omfatta den svenska kulturen, kommer just av att dennes områdesrelativa människovärde i Sverige är lägre än svenskens. Av symmetriskäl gäller det omvända naturligtvis de svenskar som råkar bo i Irak. Men det gör inte tanken mindre rasistisk. Områdesrelativ rasism är också en form av rasism.

Att försöka skilja mellan ett absolut människovärde som sällan eller aldrig har några praktiska konsekvenser och ett graderat områdesrelativt människovärde räcker inte för att undgå rasiststämpelein. Sverigedemokraterna är ett rasistiskt parti och bör behandlas som ett sådant. Bilda ett antiparti!

→

Martin Peterson är docent och huvudlärare i filosofi vid Eindhoven University of Technology.

Noter

1 Delar av denna sektion är en lätt omarbetad version av en artikel som beställdes av tidskriften *Mana*, men som, såvitt jag här i Nederländerna har kunnat ta reda på, aldrig kom i tryck. Jag väljer därför att återigen argumentera för min uppfattning att Sverigedemokraterna är ett rasistiskt parti.

ANTIPARTIER ÄR INTE ODEMOKRATISKA

Referenser

- PETERSON, MARTIN »Antiparti» kan stoppa SD», Svenska Dagbladet 2009-12-29.
PETERSON, MARTIN »Förslaget är inte odemokratiskt», Västerviks-Tidningen 2010-01-04.
PETERSON, MARTIN »BLT sågar mitt förslag», Blekinge Läns Tidning 2010-01-06.
PETERSON, MARTIN »Stödet för SD skulle inte öka», Östgöta Correspondenten 2010-01-07.
PETERSON, MARTIN »Kvitta ut Sverigedemokraterna», Norrbottenskuriren 2010-02-20.
PETERSON, MARTIN »Låt ett antiparti göra SD maktlösa», Expressen 2010-09-10.
PETERSON, MARTIN »Gör som i Belgien – sätt SD i karantän», DN Debatt 2010-09-15.
Sverigedemokraterna, »Principprogram», antaget av Riksstämman den 4 maj 2003, ändringar av programmet antogs vid Riksstämman den 8 maj 2005.
Sverigedemokraterna, »Invandringspolitiskt program», antaget vid Riksstämman den 19 maj 2007.
ÅKESSON, JIMMIE »Muslimerna är vårt största utländska hot», Aftonbladet 2009-10-19.